

Czeglédi Sándor

Language Policy, Language Politics, and Language Ideology in the United States¹

Veszprém: Pannon Egyetemi Kiadó, 2008. 296 p.

Kíváncsian vettem kezembe Czeglédi Sándor *Language Policy, Language Politics, and Language Ideology in the United States* című munkáját: tud-e valaki még újat mondani Huntington és Nunberg után?

Mint a szerző a bevezetésben megállapítja, az Egyesült Államok nyelvpolitikája az, hogy nincs nyelvpolitikája: „the standard policy is to have *no policy* on language” (p. 15). Ennek ellenére, mint az a könyv olvasása során kiderül, meglehetősen aktívan foglalkoznak nyelvpolitikával a Kongresszusban. Czeglédi a 107. és 108. Kongresszus ülészakainak nyelvpolitikai témájú betérjesztéseit vizsgálja, tetten érve ezzel, hogy a zéró politika csupán hangzatos szöveg marad még az USA-ban is.

A könyv első fejezete terminológiai kérdéseket tisztáz: mi a nyelvpolitika (*language policy*), mi a nyelvtervezés (*language planning*) és a nyelvi ideológia (*language ideology*), és hogyan értelmezhető mindez speciálisan az Egyesült Államok esetében. Amellett, hogy alapos áttekintést kaphat az olvasó arról, hogy hogyan változtak ezeknek a terminusoknak a jelentései a történelem folyamán, egyes kutatók hogyan értelmezték és magyarázták őket, a fejezet legizgalmasabb része – legalábbis a recenzió írója számára – az, amelyben a szerző az amerikai értékek, az angol nyelv és az amerikai identitás közötti összefüggéseket boncolgatja (1.2.2.3. *American Values, the English Language, and American Identity*). Mivel az USA-ban a nyelvi jogok leggyakrabban az állampolgári jogok részeként jelennek meg, nem pedig önállóan, felmerül a kérdés: vannak-e egyál-

talán, és ha igen, milyenek a nyelvi jogaik a nem angol anyanyelvűeknek és a bevándorlóknak? Hiszen, mint ahogy a szerző megjegyzi, az „amerikai álm”-nak erősen egalitáriánus konnotációja van, így kézenfekvő volna valamiféle szabályozás a nyelvi jogokra vonatkozóan is. Az iskolák feladata ugyanis az esélyegyenlőség biztosítása („schools are supposed to equalize opportunities and create democratic citizens of each generation”, p. 52), és ha valaki nem él a lehetőséggel, az saját hibájából nem teszi, nem pedig nyelvileg hátrányos helyzete miatt. Hogy mi módon próbálták ezt alátámasztani vagy cáfolni az 1960-as évektől a polgárjogi perek döntései, elolvashatjuk a könyvben. A szerző felvillantja a híres „Lau kontra Nichols”-ügyet, a választások nyelvét szabályozó döntéseket és egyéb, az amerikai nyelvpolitikát vizsgálók számára ismerősen csengő, nyelvpolitikai vagy állampolgári jogok szempontjából fontos bírósági pereket, mindezt többek között Hochschild és Scovronick, Lowi és Ginsberg, McEnroy, Huntington, valamint Ricento elméleteinek értelmezésével.

A második fejezet történelmi áttekintést nyújt arról, hogyan változott a nyelvi sokszínűséghez való hozzáállás a gyarmati időktől napjainkig. Szó esik az 1957-es „szputnyik-frász” és a 2001. szeptember 11-i terrortámadás nyelvtanulásra gyakorolt hatásáról, amely nemzetbiztonsági szempontból emelte ki az idegen nyelvek tanulásának fontosságát. Ahogyan azt Czeglédi megállapítja: békeidőben – úgy tűnik – a minta az, hogy a nyelvpolitikai változások helyi szinten és államszinten kezdődnek, majd szövetségi szinten kerülnek a felszínre, míg krízishelyzetben a szövetségi kormány cselekszik elsőként, majd az egyes államok, elfogadva a vezetést nyújtotta útmutatót (p. 59).

A fejezet első részében a gyarmati időktől az első világháborúig tartó szakasz legjelentősebb nyelvpolitikai eseményeivel, a nyelvi diverzifikációra vonatkozó elméletekkel és nézetekkel ismerkedhet meg az olvasó, közben a Kloss, Crawford és Lo Bianco műveire

¹ A könyv címének pontos értelmezését a recenzió tartalmazza. – A szerk.

való hivatkozásokból megtudhatjuk a téma nemzetközileg elismert kutatóinak az álláspontját is. Értelemszerűen a következő alfejezet innen folytatja a történelmi áttekintést: szó esik a kisebbségi nyelvekről, ezek létjogosultságáról, illetve a kétnyelvűséget érintő kérdésekről. Ha a recenzeáló ismét megengedhet magának némi szubjektivitást, megjegyzné, hogy a fejezet különösen érdekes része a nyelv, az oktatás és a nemzetvédelem összefüggéseiről szóló alfejezet. Ismétlem, mindez a recenzió írójának személyes érdeklődését és véleményét tükrözi, hiszen a következő, a személyiségi és/vagy nyelvi jogok egyéni, illetve kollektív szintű kapcsolatát vizsgáló alfejezetek az USA nyelvpolitikáját vizsgáló szakirodalomban páratlanok: hihetetlenül részletes és pontos összefoglalót kapunk azokról a döntésekről, dekrétumokról és szabályozásokról, amelyek a nyelvi jogokat, illetve a kétnyelvűséghez való aktuális hozzáállást tükrözik.

Nem kevésbé izgalmasak a következő alfejezetek, amelyek az angol nyelv szövetségi, illetve állami szinten való kötelezővé tételére irányuló törvényjavaslatokat, illetve szabályozásokat mutatják be. Gondolom, az mindenki számára ismert és nyilvánvaló tény, hogy az Amerikai Egyesült Államoknak nincs hivatalos nyelve. Ha mégsem volna ennyire magától értetődő, ki lehet keresni a könyvben azoknak a törvényjavaslatoknak a leírását, amelyek erre vonatkoznak (pp. 110–115, a könnyebb megértés kedvéért szépen táblázatba szedve). De megtalálhatjuk az „English-only” javaslatokat ellensúlyozni kívánó „English Plus” (az angol és még egy másik nyelv használatát célzó) javaslatok beterjesztésének időpontját, leírását, illetve támogatottságát tartalmazó táblázatot is.

Czeglédi Sándor könyvének fő részét a következő két fejezet, a 107. és 108. Kongresszus nyelvpolitikával kapcsolatos beterjesztéseinek és döntéseinek összefoglalása és elemzése adja. Vizsgálataihoz a nyelvtervezés céljainak Moshe Nahir által felállított 11 kategóriás osztályozását használja, kissé át-

alakítva (az eredeti 11 osztályt megtoldva még 6 másikkal, például a *nyelv hivatalossá tétele* vagy a *nyelv mint nemzetbiztonsági faktor*, amelyek speciálisan az Egyesült Államok nyelvtervezési gyakorlatát tükrözik). Szükség is volt ezeknek a további kategóriáknak a bevezetésére, hiszen ha a 107. Kongresszus elé kerülő összes beterjesztést nézzük, a leggyakoribbak az olyan esetek voltak, mikor a nyelvet (a korlátozott angolnyelv-tudással bírók anyanyelvét) politikai, jogi, oktatási célok és lehetőségek elérésének eszközeként tekintették. Nahir 11 kategóriájából csak a „nyelv mint a tágabb kommunikáció eszköze” célú beterjesztések száma jelentős (p. 132).

A következő nagy rész a 108. Kongresszus elé kerülő javaslatokat tárgyalja ugyanezen szempontok alapján. Itt is kiugróan magas azok száma, melyek a nyelvet mint eszközt tekintik, hogy az állampolgár hozzájuthasson mindazokhoz a lehetőségekhez, amelyek az Amerikai Egyesült Államok állampolgárait megilletik jogi, politikai, egészségügyi stb. szempontból.

Természetesen a beterjesztések elemzése nem csupán célok kategorizálására szorítkozik. Megtudhatjuk, hogy melyiket hányan támogatták, milyen álláspontot képviseltek a Szenátusban, illetve a Képviselőházban. Innen is csupán egy grafikont emelnék ki: a 107. Kongresszusban a 440 képviselőből 101 támogatta teljes mértékben az asszimilációt, 67 pedig pluralistának volt tekinthető; míg a szenátorok közül 47-nek nem volt határozott véleménye, a többség viszont (53 fő a 100-ból) legalább egy beadványt támogatót (vagy asszimilációt célzót, vagy pluralistát). További elemzést olvashatunk még arról is, hogy milyen álláspontot képviselnek a republikánus és melyet a demokrata politikusok. Az elemzés eredményeit még sokáig sorolhatnám, de sokkal többet tud meg az olvasó, ha kinyitja a könyvet a 201. és a 254. oldalon az áttekintő táblázatnál, és saját maga vonja le a megfelelő következtetéseket azzal kapcsolatban, hogy mennyire volt asszimilációt, illetve

pluralizmust támogató az Egyesült Államok Kongresszusa 2001 és 2004 között.

A könyv zárófejezete visszatér a bevezetőben felvetett terminológiai kérdésekre, főnyomra hangolva a nyelvpolitika és a nyelvi ideológia fogalmát az USA-ra vonatkoztatva. Végezetül felveti a kérdést: mekkora az esélye annak, hogy az Egyesült Államokban egységes nemzeti (szövetségi?) nyelvpolitika alakuljon ki? A könyvet olvasva egyet kell érteni annak írójával: a közeljövőben nem sok; de ha mégis igény lenne valamiféle összehangolt nyelvpolitikára, az bizonyára a személyiségi jogok, az egyes csoportok tagjait megillető jogok, illetve az emberi jogok köré összpontosulna.

Hadd zárjam én is a bevezetőben feltett kérdésre adott válasszal a könyvismertetést: igen, még az USA nyelvpolitikáját valamilyenre ismerő vagy nyelvpolitikával foglalkozó kutatóknak, oktatóknak és hallgatóknak is tud újat mondani Czeglédi Sándor.

Papp Vanda

Yan-kit Ingrid Leung (szerk.)
**Third Language Acquisition
 and Universal Grammar**
**[Harmadiknyelv-elsajátítás
 és egyetemes nyelvtan]**
 Bristol: Multilingual Matters,
 2009. 219 p.

Ez a könyv a harmadik nyelvnek (L3) az elsajátítását vagy a még több nyelvű elsajátítást közelíti meg kilenc tanulmányban az Univerzális Grammatika (UG), vagyis a generatív nyelvészet szemszögéből.

A könyv szerkesztője és az egyik tanulmány társszerzője, Leung szerint a szerzők a felnőttek L3-elsajátítását vizsgálják. A tanulmányokban szereplő adatközlőket tekintve viszont a „felnőttek” megjelölés nem pontos, hiszen többnyire felsőoktatásban tanulók és kisebb számban 30–40 éves korú felnőttek,

de tizenévesek csoportjai is szerepelnek a felmérésekben. Így például a 2. fejezetben a kínai adatközlők átlagéletkora 16,7 év, a 9. fejezetben szereplő Fülöp-szigeteki filippínó vagy tagalog anyanyelvűek pedig 12–18 évesek. Az első fejezetben szereplő 15 adatközlő életkorával nem találkozunk, róluk mindössze azt tudjuk meg, hogy második nyelvüket, a spanyolt felsőoktatási keretek között tanulták. Ezen okok miatt a vizsgálatokban részt vevő „felnőttek” helyett megfelelőbb lett volna „fiatalok és felnőttek”-ről beszélni.

A könyvben található tanulmányok vizsgálati módszerei és az irodalmi hivatkozások hasznosnak ígérkeznek az idős nyelvtanulások a vizsgálatában is. Saját, idősokkal folytatott kutatásomhoz különösen sok értékes információval szolgálnak, mert a 60 év fölötti nyelvtanulóim előzetesen legalább két vagy három nyelvet tanultak és használtak életük folyamán.

Az első fejezetben Patricia Bayona két vizsgálatot összegez, amelyek a mediális és személytelen passzív szerkezetek elsajátítását vizsgálják generatív szempontból a spanyolban mint idegen nyelvben. Az első vizsgálatban a spanyol második nyelvként (L2), a másodikban pedig harmadik nyelvként (L3) szerepel. Mindkettő angol anyanyelvűekkel készült Kanadában, és a résztvevők első nyelvének (L1) a teljes transzferét kutatja mind a második nyelv (L2), mind a harmadik nyelv (L3) elsajátításában. Az első vizsgálat arra összpontosít, hogy az UG [vagyis „egyetemes grammatika”] mennyire hozzáférhető a második nyelv elsajátítása során. A felmérésekben két módszertani eszközt alkalmaztak, a „nyelvtani helyesség” tesztet és a „valóságérték-megítélés” tesztet. A spanyol középfokon és haladó szinten tanulók eredménye a „nyelvtani helyesség” tesztben alátámasztotta az UG-hez való teljes hozzáférést. Ezek a „grammatikai helyesség” tesztek a *se* spanyol jelölő felszíni struktúráját hivatottak vizsgálni (például *Este libro SE lee facilmente. Este coche SE conduce con facilidad*). A „valóságérték-megítélés” tesztekben elért eredmények